

DET POSTOMDELTE

FAGBLAD FOR FORENINGEN AF DANSKE SCENEINSTRUKTØRER

Nr. 86 - marts 2019

Udgiver:

*Danske Sceneinstruktører
Nørre Voldgade 12 2.th.
1358 København K
Tlf. 33 33 08 88
www.stagedirectors.dk
email: info@stagedirectors.dk*

*Deadline næste nummer:
mandag 6. maj 2019*

Redaktion:

*Inger Birkestrøm Juul, FDS
Erik Pold, FDS
Steen Madsen*

Layout: Jakob Brandt-Pedersen

Forside:

*Østerbro Teater:
"Dantes guddommelige komedie"
Instruktion: Staffan Valdemar Holm
Foto: Per Morten Abrahamsen*

FORMANDENS KLUMME	4
--------------------------------	----------

TEMA: KØN OG REPRÆSENTATION

Repræsentation, misrepræsentation og alt det indimellem	6
FDS og #MeToo	11
Køn, etnisk diversitet og cash.....	12
Heksen	18
Agnes Henningsen.....	22

Anna Andrea Malzer.....	24
Medlemsundersøgelse	28
DOKKEN	30
Runde dage	36
FDS legatudvalget	36
Skærp din kunstneriske profil.....	37
Kulturarvsministeriet.....	38
Travers Camp	40
Jon Fosse Opera	42
Om at rejse indad.....	46

Bemærk at vi har taget konsekvensen af medlemsundersøgelsen og rykket generalforsamlingen fra en søndag til en hverdag. Og bemærk også at vi skal samles i Reaktor, Teater Republiques foyer.

I sidste års sidste klumme skrev jeg, at vores store juleønske var et nyt sted at bo sammen med Filminstruktører og Dramatikere, så vi kunne fortsætte det fine samarbejde i Autorhuset. Dette ønske er gået i opfyldelse og vi flytter pr. 1. april til Linnésgade tæt på Torvehallerne.

Så de ydre rammer er nu på plads til det kommende års opgaver. Og i bestyrelsen er det planen at fortsætte arbejdet med at skabe en stærk forening, både indadtil og udadtil. Umiddelbart før jul gennemførte vi en medlemsundersøgelse, hvor næsten halvdelen af jer meldte tilbage og kom med en masse relevant input, vi kan bruge i arbejdet. Tak for det! Inde i dette nummer af "det postomdelte" kan I læse nogle af de foreløbige konklusioner af undersøgelsen.

KÆRE MEDLEMMER

Et andet væsentligt arbejdsområde er det tilbagevendende arbejde med at sikre regulerede arbejdsforhold på institutionsteatrene. Efter flere års pause er dette arbejde nu startet op igen og vi har det største håb til at vi kommer i mål denne gang. I det nyhedsbrev der blev udsendt for nogle uger siden ridsede vi historikken op.

Og bestyrelsen er fortsat engageret i Film- og scenekunstinitiativet, der skal stoppe krænkelse på arbejdspladser og institutioner. Februar byder på flere stormøder om emnet, så vi håber at de fælles regler er klar til at blive implementerede inden sommer. Kontakt sekretariatet hvis I skal have de foreløbige retningslinjer tilsendt.

Et andet væsentligt emne i bestyrelsen er også forberedelserne til den teaterlov eller måske ligefrem reform, Kulturministeren har

varslet. Og så er der det fortsatte omfattende arbejde med at sikre instruktøernes rettigheder på nye og gamle platforme.

Så der er mange gode vigtige arbejdsområder at tage fat på og vi gør det gerne, men må også se i øjnene at arbejdspresset for en frivillig ulønnet bestyrelse hurtigt kan blive stort.

På den baggrund har bestyrelsen besluttet at stille forslag på generalforsamlingen om at der etableres et delvist betalt formandskab. Vi vil uddybe overvejelserne på generalforsamlingen, men hensigten er at betale formanden 2-3 måneders løn årligt og på den måde sikre kontinuitet og opgavestyring i de mange rettigheds- og scenepolitiske områder, hvor vi arbejder. Det er bestyrelsens ønske med denne nye struktur at arbejde for større synlighed for medlemmernes arbejde, rettigheder og interesser.

Denne nye struktur skal vedtages på generalforsamlingen, så her er der endnu en grund til at møde op mandag 25. marts kl. 19.00. Bemærk at vi har taget konsekvensen af medlemsundersøgelsen og rykket generalforsamlingen fra en søndag til en hverdag. Og bemærk også at vi skal samles i Reaktor, Teater Republicques foyer.

Vi håber at se rigtig mange af jer denne aften og senere på året vil vi så glæde os til at vise vores nye lokaler frem.

REPRÆSENTATION, MISREPRÆSENTATION, PRÆSENTATION OG ALT DET INDIMELLEM.

Denne gang er det instruktør og dramatiker Lærke Reddersen, som har en lang karriere som instruktør på flere af de større institutionsteatre i Danmark, Sverige og Norge, og er bag-kvinden bag #metoo initiativet i Danmark

I en serie af samtaler sætter jeg en række kolleger stævne i en snak om hvordan vi arbejder med repræsentation, misrepræsentation og præsentation i en brydningstid, hvor spørgsmål omkring køn, race, seksualitet og identitet er i fokus.

Hvem og hvad fremstiller vi på scenen? Hvem får lov til at gøre det og hvorfor? Hvem og hvordan caster vi til hvilke roller? Er det os som instruktører/iscenesættere der vælger og har ansvaret, og hvordan forholder vi os til det ansvar?

Denne gang er det instruktør og dramatiker Lærke Reddersen, som har en lang karriere som instruktør på flere af de større institutionsteatre i Danmark, Sverige og Norge, og er bag-kvinden bag #metoo initiativet i Danmark, der udformede sig i en TV transmitteret reading på Edison i december 2017.

Fortæl lidt om din baggrund som instruktør

Jeg er uddannet instruktør fra Dramatiska Institutet i Stockholm under Suzanne Osten, blev færdiguddannet i 1987 og debuterede på Stockholms Stadsteater. Jeg fik hurtigt mange jobs i Sverige, men ville gerne til Danmark, specielt efter jeg fik mit første barn i 1988. Det at komme ind i Danmark med en uddannelse udefra er meget svært. Men Poul Holm Joensen der var direktør på Odense teater på det tidspunkt, var interesseret i kvinder, og han tog mig indenfor på teatret, hvor jeg arbejdede gennem 8 år, og blev tæt knyttet til teatret. Det var meget privilegeret at være knyttet til et stort teater gennem en længere periode. Det ser man ikke meget i dag. I dag arbejder alle langt mere freelance, og det er en skam. Det går ud over den kunstneriske samtale.

Foto: Tine Hjortbøl

Efter nogle år på Odense Teater flyttede jeg til Norge og var dramaturg der, og efter det var jeg på forlaget Nordiska og derfra i dramaturgiatet på Nørrebro Teater.

I hvor høj grad er det instruktørens ansvar at caste og vælge værker/tema?

Det er altid og kun instruktørens ansvar, hvilke forestillinger vi realiserer. Men mulighederne for det i dag, er sværere end tidligere.

I dag er de færreste instruktører ansat i længere perioder, man bliver i dag som regel kun inviteret ind til at skabe en forestilling og når prøveperioden er slut er man væk igen. I gamle dage sad man i kantinen og evaluerede sammen med teaterchefen og skuespillerne. Der opstod en uformel kunstneriske samtale som tegnede en retning for teatret, og hvor idéer og tanker blev diskuteret

instruktør, skuespillere og teaterledere imellem. Den samtale involverer ikke længere instruktørerne på samme måde, den foregår på ledelsesniveau i stedet eller i dramaturgiaterne. Som del af dramaturgiatet på Nørrebro Teater under Kitte Wagner har jeg været med til at foreslå værker og skuespillere, og altså været en større del af det arbejde.

Hvordan har du arbejdet med det?

Der er forskel på at være tilknyttet til et teater som har et bestemt repertoire. Der er man afhængig af hvem der er i et ensemble. De mennesker der er der, finder man noget til. Det er en slags bunden opgave. Man realiserer det der er godt for teatret, og ser sin opgave sådan.

Jeg har også haft ønsker om at lave eksempelvis Suzanne Brøgger på et tidspunkt hvor jeg forsøgte at finde de rigtige mennesker til at forløse projektet udenfor et institutionsteater. Det er jeg ikke lykkedes med i lige så høj grad. Jeg har fået flere ønsker igennem på institutionsteatrene. Jeg har ikke været ligeså god til at sidde med

en kunstnerisk idé selv og så gå ud for at få den realiseret, producere den selv, sådan som man ser det i højere grad hos den yngre generation.

Er der forestillinger hvor spørgsmålet om repræsentation og casting har været central i løbet af din karriere?

Det er hver gang centralt. Hvis du ikke får den rigtige besætning, så har jeg nogle gange måtte lægge en god tekst til side. Den rigtig rollebesætning er fuldstændig afgørende.

Jeg har ikke været god til at tænke i skuespillere med anden etnisk baggrund, fordi de har været en mangelvare i de år jeg var aktiv, noget jeg håber der bliver gjort noget ved.

Ind imellem har haft idéer til at lege med kønnet i castingen, og det tror jeg er fordi jeg er uddannet af Suzanne Osten. For hende var det et stort issue. Det har det altid været. Hun lod granvoksne mænd spille børn, mænd spille kvinder og omvendt. Hun ser skuespilleren som en mulighed for at spille hvad som helst, som en slags forvandlingskugle, og den

tankegang er jeg opdraget med. Men jeg tror ikke det er alle skuespillere der egner sig til radikale eksperimenter i den retning, eller har den mobilitet.

Opgaven på institutionsteatrene er at udvikle den enkelte skuespiller i ensemblet. Du har en forpligtigelse til det. Gøre sig overvejelser over hvad vil være godt til ham eller hende, hvad giver dem en større palette. Tænke på deres udvikling.

Er du på et stort institutionsteater er du nød til at tænke på skuespilleren, men du skal også selv have en kunstnerisk idé selvfølgelig. Og der kan nogle gange være en konflikt mellem instruktørens ønske og skuespillerens ditto. Det ser jeg ikke som en frugtbar konflikt. Eksempelvis kan du komme til at arbejde med store produktioner på institutionsteatrene, hvor nogle af skuespillerne primært fungerer som "fyld" i større scener. Så skal jeg høre på sure bemærkninger og folk der prøver at ødelægge prøverne eller lignende. Jeg har lavet store forestillinger hvor jeg grundlæggende bare flytter rundt på folk for at få det til at se pænt ud. Det gider skuespil-

lerne ikke, og det forstår jeg godt. Men nogle gange er det nødvendigt, fordi arrangementet kræver det. Og så tænker jeg også nogle gange: Kunst.... hold dog kæft, det er bare underholdning.

Fortæl om dit engagement i #metoo

I efteråret 2017 sidder jeg i mit sommerhus og læser opdateringer fra Sverige, hvor jeg kan mærke de er i gang med et eller andet. De fortæller om hvad de har planlagt i forhold til at indsamle "#metoo" historier på facebook. Og jeg tænkte: hvem gør det i Danmark?

Fordi jeg selv er ude af drift som instruktør p.g.a. min lunge transplantation, gik det op for mig at jeg netop ikke havde noget at risikere ved at stå frem. Jeg kan tillade mig at blive uvenner med alle hvis det koster det, fordi jeg alligevel er færdig med at arbejde som instruktør i praksis. Så jeg ringede til en kollega og spurgte om hun ville være med, og hun sagde ja på stedet.

Ambitionen var et lille arrangement på et lille teater med et par historier. Så åbnede vi

en facebook gruppe, og inviterede dem vi kendte og de inviterede andre, og så samlede vi historier sammen på en måned. Fra 11. november indtil den 10 december 2017, hvor vi afholdte vores reading på Edison. På det tidspunkt var vi 1684 kvindelige medlemmer, og ca. 500 historier kom ind, som vi anonymiserede og vi udvalgte 100 som blev læst op af 5 kvindelige skuespillere på scenen.

Der var masser af opmærksomhed. Pressen var tilstede, DR var der. Up front og på forkant. Men fordi vi ikke smed navne på bordet, tabte de interessen.

Og så skete der ikke mere.

De påstod sågar i eksempelvis filmmagasinet Ekko, at når vi ikke kommer med navnene, så findes historierne ikke. René Fredensborg ville invitere mig i studiet, men det gav ikke mening. Jeg kom i TV2News på årsdagen, hvor de spurgte hvad der er sket, og det jeg vil sige er, at der ikke er sket noget, men så stillede de om til "breaking news".

Ingen vil høre noget som helst. Det skal bare gå over hurtigst muligt!

På den ene side siger man: når du ikke nævner navne findes historierne ikke. Men samtidig kalder man der en blodrus eller hævn tog når bestemte personer er blevet hængt ud. For nyligt var der en forsker i Presseløgen på TV2 News: Camilla Møhring Reestorff fra Aarhus Universitet, der har forsket i hvordan "#metoo" er blevet dækket af medierne i deres opslag på Facebook. Der var dobbelt så mange negative artikler som det modsatte. Det er nedslående.

Men nu er vi i gang med et nyt projekt op til to-årsdagen. Jeg kan dog endnu ikke løfte sløret for hvad det er.

Det har aldrig været hævn lyst det har drevet mig. Det handler ikke om hvad den enkelte mand har gjort. Jeg vil gerne snakke om hvad der sker i rummet. Det med at mandlige instruktører vil have et begær-objekt i rummet. Det er pisse-interessant. De historier afslører en masse.

Sammen med de andre forbund har vi i FDS været med til at drive en "anonym rådgivningstelefon", men den er stort set ikke blevet brugt, hvad tænker du om det?

Det kan jeg egentlig godt forstå. Jeg tror ikke man har lyst til at ringe til et menneske man ikke aner hvem er, hvis man har været udsat for overgreb. Der skal andre tiltag til.

Men jeg er også for kategorisk når jeg siger der ikke er sket noget.

Der ER en anden samtale i dag end der var for et år siden. Vi har ændret den måde vi taler sammen på. Der er kommet en opmærksomhed på hvad det er for nogle kulturer og sociale fællesskaber vi arbejder i.

Når jeg siger "der ikke er sket en skid" er det forkert. Men på det officielle plan sidder der mange og håner projektet og tror det snart "går over", og det arbejder jeg for at det ikke gør!

Hvad kan vi gøre som fagforbund? Jeg synes vi skal lave nogle flere arrange-

menter om #metoo, jeg vil gerne komme og facilitere samtalen. Det handler alt sammen om magt, at skaffe sig magten i rummet, det handler vores metier om. At skaffe sig magt i rummet. Jo stærkere kunstneriske idéer desto større magt har du. Jo svagere idé desto svagere.

Jeg tror kvinder er bedre til at tage et ensemble og se hvor en forestilling kan bevæge sig hen. At lede en kollektiv proces. Mænd er bedre til at udtænke konceptet på forhånd.

Hvad er det for et blik der ser? Hvis jeg var i en position, hvor jeg havde magt og penge, ville jeg invitere folk ind der har et andet blik end mig! Dem jeg ikke forstår. Det er sjovt. Et andet blik er det vigtige.

Dem som ikke føler sig repræsenteret skal brokke sig og så skal vi som er ansvarlige eller føler os ansvarlige, rollebesætte med udgangspunkt i hvem vi er forelsket i.

Er der nogle restriktioner på sproget som vi skal acceptere?

Jeg kan godt respektere vi ikke må sige "N-ordet" i vores beskrivelse af brune medborgere, fordi argumentet er på sin plads og fordi dem der går under betegnelsen ønsker at vi stopper med at benytte den betegnelse. Hvis vi skal have en verden som skal blive mere rummelig, skal vi acceptere at der er nogle ord vi undlader at benytte. Det er ikke noget problem.

Men jeg har eksempelvis et problem, hvis transkønnede insisterer på at jeg ikke længere må sige "vagina" eller insisterer på at kalde mig "Cis kvinde" mod mit ønske. Jeg er kvinde og jeg har en vagina, det insisterer jeg på. Der er ikke andre der skal fortælle mig at jeg er noget andet, fordi de er bange for ordet "vagina". Jeg mener ikke, man skal pålægge andre restriktioner for, hvordan vi betegner os selv.

Jeg kæmper ikke for større mangfoldighed, men for større ligestilling mellem kønnene. Det er det primære for mig. Men det betyder ikke at jeg er ignorant overfor de diskurser der er omkring køn og identitet i tiden.

Det Kongelige Teater: "Amadeus" Instruktion: Kasper Holten Foto: Camilla Winther

FDS OG #METOO

En opsummering af Solveig Weinkouff

Bestyrelsen har de sidste 15 måneder været engageret i flere mindre tiltag og et stort i forbindelse med, at #metoo bevægelsen satte en lavine igang med fokus på sexchikane. Lene Skytt udtalte sig om FDS holdning på TV2. Vi skrev en pressemeddelelse, hvor vi tog afstand fra krænkelse. Vi deltog som publikummer i #StopStilheden reading på Edison. Film og scenekunstinitiativet blev skabt i kølvandet på #metoo med 19 fagforbund, arbejdsgivere og uddannelsesinstitutioner fra film, TV og scenekunstbranchen. Christoffer Berdal har sammen med Solveig Weinkouff været aktiv i initiativets arbejdsgruppe og Christoffer var FDS repræsentant i panelet ved et stormøde i Filmhuset, hvor også andre medlemmer af FDS deltog. Senest har initiativet afholdt et kursus i psykisk arbejdsmiljø. Desuden arrangerede FDS i august et formiddagsseminar i samarbejde med Inger Eilersen og instruktørstuderende på DDSKS om #metoos indflydelse på vores arbejde som kunstnere og arbejdsledere.

Hvordan kan man i en sådan skævvreden kontekst tale om ligestilling af køn og etnisk diversitet i dansk scenekunst?

I forlængelse af KulturAnalys Nordens seminar: Jämställd Kultur og Vem får vara med? (2018), har Statistik & Beretning v/Dorte Madsen og Marie-Lydie Melono Nokouda undersøgt fordelingen af støtte til danske teatre, her med særlig fokus på teatre med fast scene og teatrenes kunstneriske chefer, – deres køn og etniske diversitet.

I 2016-17 uddelte Kulturministeriet i alt ca. 1.2 mia. kr. til de faste scener. 75% - 98% af tilskuddet gik til scener, hvor teatres kunstneriske profil fastlægges af en mand (Statistik & Beretning 2018, se faktaboks). Alt efter teatrenes størrelse er manden kunstnerisk chef for én eller flere scener. Han afgør hvilke historier der fortælles fra scenen, hvem der fortæller dem og hvornår, de bliver fortalt.

Han formidler således løbende sin forestilling om verden, også når det kommer til

kønnets position og etnisk diversitet, - kort fortalt så både normerer og cementerer han scenekunstheltets nationalglobale fortælling om lige netop køn og etnicitet. Vores undersøgelse har vist, at anden etnisk diversitet ikke manifesterer sig på positionen kunstnerisk chef, læs: manden er hvid. Undtagelsesvis manifesterer hvide kvinder sig på positionen kunstnerisk chef, dog overvejende på faste scener med begrænset tilskud indenfor de forskellige teaterfællesskaber: Det Kgl. Teater, Landsdelsscenerne, Nationale Turnéteatre, Det Københavnske Teaterarbejde, Små Storby teatre og Egnsteatre.

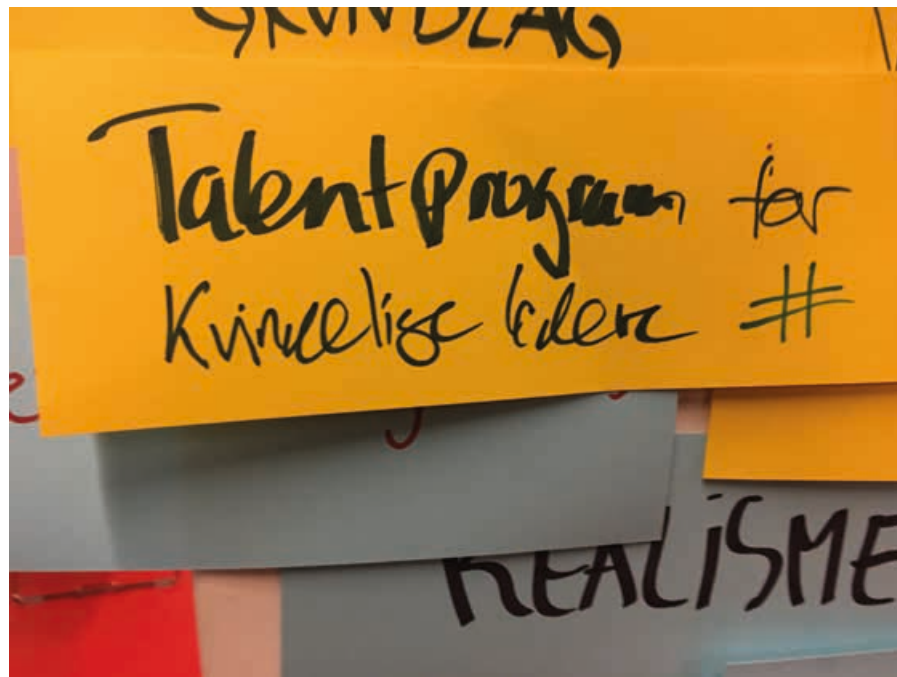
Hvordan kan man i en sådan skævvreden kontekst tale om ligestilling af køn og etnisk diversitet i dansk scenekunst?

Det har længe været danske ministres praksis at italesætte Danmark, som et helt særligt

ligestillet land. Dette gælder også skiftende kulturministre. Uden tøven udtaler de igen og igen, at det er der skam ... altså ligestilling, selvfølgelig er der det, slut! Basta! Vi er danske, ikke? Og i Danmark har vi ligestilling, sådan er det bare...

Også på KulturAnalys Nordens ligestillingsseminar i Stockholm 2018, forsøgte man at positionere den danske scenekunst som frontløber i ligestillingsdebatten omkring nordisk scenekunst. Beretningen om den 'ligestillede' og mangfoldige danske scene blev i seminarrets rapport Jämställd Kultur reproduceret og viderefornidlet i en sand vrimmel af tal og udsagn, der bl.a. oplyser, at Danmark, modsat de andre nordiske lande, har flere kvinder end mænd ansat indenfor scenekunst.

KulturAnalys Norden havde til lejligheden indkøbt data af Danmarks Statistik, - data som

baseres på optællinger ud fra et frivillighedsprincip. Teatre i Danmark har nemlig, modsat andre nordiske lande, ikke pligt til at indberette i køn og etnisk diversitet. Danmarks Statistik opererer således kontinuerligt med en faktisk usikkerhed, hvilket rapporten ikke ekspliciterer. Nogen fælles praksis for, hvordan de i rapporten nævnte danske scenekunstinstitutioner optæller i køn og etnisk diversitet – når de altså optæller – er heller ikke tydeliggjort.

Ved vores henvendelse til KulturAnalys Norden oplyses der, at de ikke har Danmarks Statistiks tilladelse til at videregive data. Ved efterfølgende henvendelse til Danmarks Statistik oplyses der videre, at man på deres hjemmeside selv kan finde frem til de oplysninger, som de har solgt til KulturAnalys Norden. Uden en gennemskuelig optællingsmodel og reel viden om hvilke teatre, der har eller ikke har indberettet i dels ansatte scenekunstnere og dels de ansattes køn og etnisk diversitet på kunstnerisk funktionsniveau, opleves hjemmesiden som en strukturelt forvirrende labyrint. Danmarks Statistiks praksis lægger således i højere grad op til at styrke den stereotype beretning om det 'lige-

stillede Danmark' og ikke til faktisk viden om relationerne mellem køn, etnisk diversitet og cash på scenekunstmrådet.

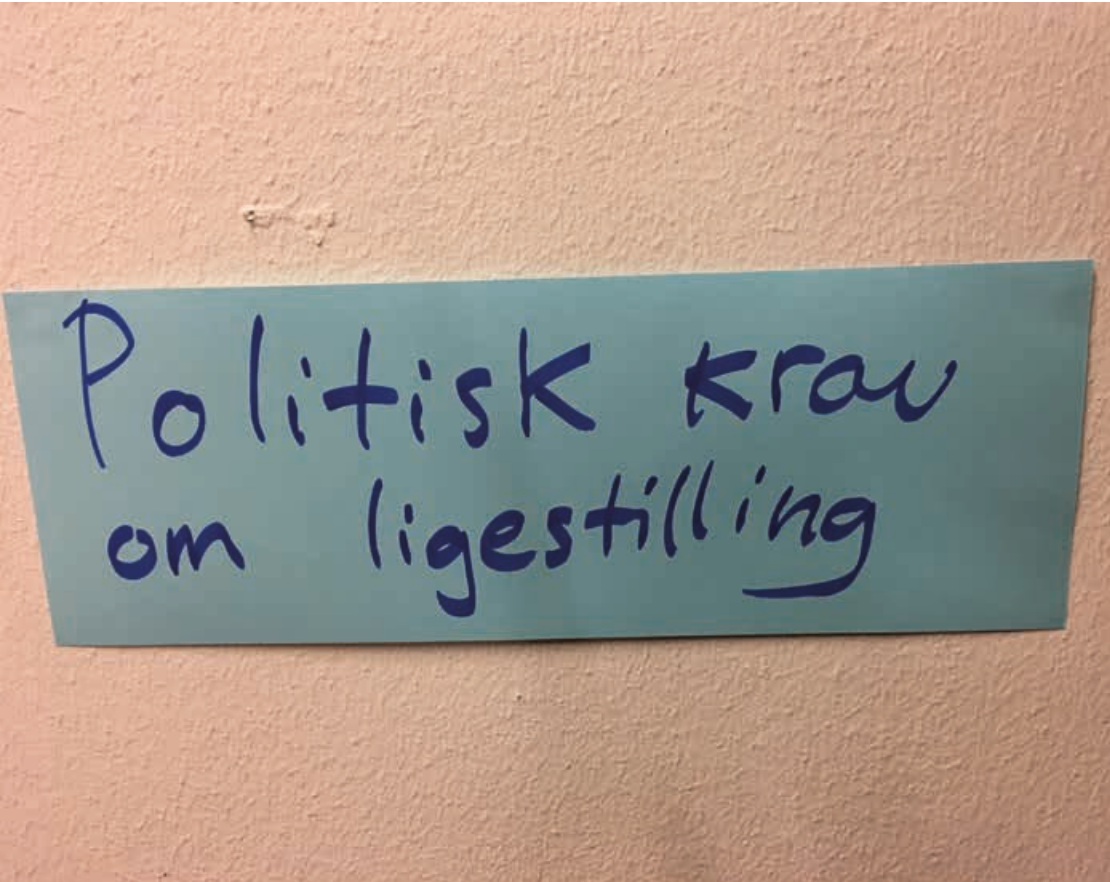
I forlængelse af denne systematiske forvirring har Statistik & Beretning valgt at foretage egne optællinger. Vores data rejser fire centrale spørgsmål i forhold til de to nordiske rapporter:

1. Hvordan kan det være, at der i en rapport med titlen Vem får vara med? ikke informeres om det danske scenekunstfælts manifestationer af etnisk diversitet?
2. Lægges køn og etnisk diversitet af teatrenes scenekunstnere sammen med teatrenes ikke-kunstneriske personale og konstrueres 'ligestillingen' således af forskelligartede forhold på dels scene og dels bagscene/administration?
3. Hvorvidt tages der højde for at kvindelige kunstneriske chefer overvejende arbejder på teatre for børn, og kan dette legitime skævvridningen af teatre for voksne?

4. Har man ved hjælp af rapporten Jämstallad Kultur iført dansk scenekunst en slags ligestillingens 'redningsvest' i form af data fra enkeltprojektstøttede scenekunstnere, – altså dem uden scene, som modtager statsstøtte fra Projektstøtteudvalget for Scenekunst (PUS)?

PUS's tildelinger peger på, at udvalget i 2013 tog sin tilskudsdeling op til revision efter undersøgelsen: Scenekunstudvalget devaluerer ligestillingsloven (Dorte Madsen, 2012). PUS manifesterer sig således i 2017 med en historisk langt mere lige procentfordeling mellem kønnene end tidligere. Dette år tildelles mænd nemlig ca. 53,5% og kvinder ca. 46,5% af tilskuddene. Dertil kommer, at man blandt PUS's modtagere, modsat Danmarks faste scener, kontinuerligt kan finde op til flere kunstneriske chefer med anden etnisk diversitet, – også kvinder.

PUS-puljen på ca. 41mill. kr. udgør i kroner og ører omkring 3% af den samlede støtte til dansk scenekunst. PUS's tildeling til puljen: scenekunst for børn, unge og gamle, fordeles

Politisk krav
om ligestilling

ikke desto mindre mellem ca. 123 kunstneriske chefer. Til sammenligning fordeles de resterende. 97% af den samlede danske scenekunststøtte mellem ca. 79 kunstneriske teaterchefer med fast scene. Det er derfor muligt, at PUS opererer som 'redningsvest' for den nordiske rapporters danske topplacering i 'ligestilling'.

Det skal i dette sammenhæng fremhæves, at den store mangel på åbne scener i Danmark, i praksis har tvunget de af PUS-støttede kunstneriske chefer til at søge ind på faste scener med deres enkeltprojekter. Kunstneriske chefer med fast scene afgør altså ikke blot hvilke forestillinger, de selv vælger at fortælle fra scenen, de afgør også i mange tilfælde hvilke enkeltproducerede forestillinger fra PUS, der kan afvikles indenfor det enkelte projekts kunstneriske målsætning.

De danske paneldeltageres ligestillingsdiskurs i den nordiske ligestillingsdebat i Stockholm, formåede, ligesom den mangelfulde data, heller ikke at 'redde' forestillingen om den særlige danske 'ligestilling'. Igen og igen måtte de danske paneldeltagere gribe til

udførelsen af det, som svenskerne med et glimt i øjet kalder en 'puddel': Man løfter opgivende armene, lader kroppen falde tilbage i sædet og! Her hørtes det danske suk: "Nej, nej, nej! Prøv nu at forstå! Det handler jo ikke om køn og etnicitet, det handler om KVALITET..."

Rækken af vores observationer af danske 'puddler' ændrer dog næppe på, at postmodernismen og postkolonialismen i dag har røkket godt og grundigt ved forståelsen af

begrebet kvalitet, - ikke mindst når det kommer til ligestilling og racisme. I postmodernismens kølvand indbefatter kvalitetsbegrebet i høj grad ligestilling og diversitet, - og som kulturminister Mette Bock selv italesætter det: "Pluralisme... det er kvalitet."

Ud fra Statistik & Beretnings dataundersøgelse er det store spørgsmål dog ikke, hvordan kulturministre og ligestillingsministre italesætter begrebet kvalitet. Det langt mere presseren-

de spørgsmål er: Hvordan gør de kvalitet? Hvorfor kortlægger de fx ikke de statslige tilskud ud fra den danske Ligestillingslov og EU's retningslinjer "Equal Treatment of Men and Women in the performance Art"? Som den overordnede myndighed er det kulturministerens privilegium og pligt (Ligestillingsloven §4) at implementere ligestilling, også på scenekunstheden, således at den brede talentmasse kommer i spil.

* Anden etnisk diversitet end den vesterlandske

** Projektstøtteudvalget for scenekunst/Statens Kunstfond

- Alle tal står at læse på internettet, se: Teatre med faste sceneres årsregnskaber /rapporter og Statens Kunstfonds hjemmeside
- - I rapporten *Jämställd Kultur* opremses i alt 29 danske scenekunstvirksomheder. Iflg. Statistik & Beretnings undersøgelse var antallet i 2017 ca. 42 statsstøttede scenekunstvirksomheder med fast scene - egnsteatre ikke medregnet.
- KulturAnalysNorden: (...) Enligt Nordiska ministerrådet leder en ojämn könsfördelning av kvinnor och män på chefspositioner till "att man inte utnyttjar de tillgängliga resurserna på bästa

sätt". Ett viktigt mål för den nordiska jämställdhetspolitiken är därför att "kvinnor och män har samma tillgång och möjlighet till inflytande påverkningsmöjligheter och makt att delta i beslutsprocesser och i utformandet av välfärdssamhällena i Norden". Därför används ofta könsfördelning på chefspositioner som en indikator på möjligheten till inflytande för kvinnor och män (*Jämställd kultur*:17).

- (...) Lika möjligheter till makt och inflytande inom kulturlivet innebär bland annat delaktighet i de processer som avgör vad som anses vara god konst, litteratur, musik och teater. (*Jämställd kultur*:36).

Cash: Teatre med faste Scener 2016-17	mænd	kvinder	Etnisk diversitet*
Det Kgl. Teater	569.238.000	0	0
Landsdelsscenerne	115.082.000	75.187.000	0
Turnéteatre	64.691.086	14.411.226	0
Det Københavnske Teaterarbejde	45.595.200	32.299.200	0
Aveny-T	6.500.000	0	0
Små Storby Teatre	67.948.164	15.785.000	0
Egnsteatre	141.741.392	44.195.069	0
I alt tilskud mænd	1.010.795.842		0
I alt tilskud kvinder		181.877.495	0
I alt tilskud i procenter	85%	15%	0 %

Cash: PUS 2017**	mænd	kvinder	Etnisk diversitet*
Scenekunst for børn, unge og gamle	29.959.000	25.950.000	800.00
I alt tilskud i procenter	53,5%	46,5%	1%

HEKSEN

Det heksede er tydeligt kønnet (selvom også mænd var hekse og tillige blev brændt på bålet) så fremstår heksen som arketype, oftest som en kvinde.

Til Sankt Hans aften 2018 skabte forfatter Shékufe Heilberg, musiker Cipa Pape og jeg ritualet Sankt Hendes, hvis formål var at hylde heksen i stedet for at brænde hende. Ritualet var opbygget som en korperformance og bestod af lige dele sang og handling. Ritualet udførtes af et kor. Med denne artikel ønsker jeg at nuancere og generobre heksen som arketype ud fra de refleksioner som forløbet fødte. Men først et tilbageblik.

I 2016/17 gennemførte jeg et antal gadeperformances om køn flere steder i landet. I performanceen udspurgte jeg forbipasserende om køn. Samtalerne var af meget forskellig art men flere fælles træk tegnede sig alligevel. I særlig grad brugte mange figuren/betegnelsen eller metaforen: Heksen når de talte om kvindekønnen. Hun blev brugt på forskellige måder, både som advarsel/skræk og som et symbol på uafhængighed og styrke. Mange

kvinder var blevet kaldt "en heks" i situationer hvor de i udpræget grad sagde fra, var dominerende, ærlige, snerpede, passionerede (hence:hysteriske) eller irriterende fordi de betvivlede status quo. En forbipasserende beskrev heksen som evnen til ikke længere at kunne sige undskyld for at være et spektakel. Som dagene gik spurgte jeg mere og mere ind til heksefiguren når de forbipasserende selv nævnte hende. Mange grinede af heksens okkulte evner men fandt hende alligevel skræmmende.

Det heksede er tydeligt kønnet (selvom også mænd var hekse og tillige blev brændt på bålet) så fremstår heksen som arketype, oftest som en kvinde. Kigger man på Disney og andre eventyrfortællinger er det en ensidig repræsentation der møder os. Heksen er ofte indbegrebet af ondskab og ser afskyelig ud med vorter på næsen, grøn hud og så er hun

selvfølgelig gammel. Hun kan igennem sin magi kaste besværgelser og brygge trylledrik der får kongen til at forelske sig i den "forkerte". Heksen besidder derfor en mystisk magt som er til farer for det eksisterende som ofte repræsenteres i magthaveren f.eks. manden/kongen eller adlen. Men heksten er også den kloge kone der hjælper de gravide med at føde eller kurerer sygdomme med sin viden om naturmedicin. Hun er lægen, jordmoderen, den kriminelle, manipulatore, den spottende, psykologen og den som er i kontakt med stjernerne, alt sammen samtidig.

Hendes kontraster er ikke forenelige med et ensidigt verdensbillede hvor alle er enten (mest) gode eller (mest) onde, hun udfordrer den vestlige, patriarkalske ensretning og har derfor altid været normforstyrrende.

Heksens sprog er handling fordi sproget "gør" noget ved modtageren f.eks. når hun forban-der eller besætter, hun har altså samme magt som når præsten gifter eller døber. Hun kan med ord ændre et offers tilværelse som hun ønsker hvilket gør hende magtfuld. Der er en hekset magi i at tage sproget og forsøge at åbne dets muligheder ved at ændre på ordene: "jeg er ikke et menneske, jeg er et kvindeske, vi holder ikke Sankt Hans men Sankt Hendes."¹ Når vi kalder ting noget bestemt så er det afgørende for vores adfærd. Derfor handler Sankt Hendes ritualer også om hvor heksehylet stammer fra. Heksehylet er

i dag både slik og et stykke fyrværkeri for vi har kommercialiseret det, men heksehylet i en historisk kontekst trækker tråde til de hekse der blev brændt på bålet. Heksehylet er et dødsskrik, ikke en lakrids. Vi kan kun tænke igennem det sprog vi ejer og vi

¹ Citat af Shékufe Heiberg (Politiken d. 22/7 2018)

Foto: Kajsa Gullberg

Vi opfører Sankt Hendes igen i 2019 og skulle nogle hekse (uafhængig af køn, farve og religion) have lyst til at indgå i koret eller bidrage til projektet på anden vis skal I være meget velkommen til at skrive til marie@clapclap.dk

begriber kun det vi har begreb for. Når vi misbruger ord eller mangler ord for følelser kan vi blive indebrændte og miste os selv. Derfor er særligt det mindre normative sprog altså modsproget, vigtigt.

Heksen taler med mange tunger og kan snakke med stemmer der er svære at høre, hun kan råbe på en grim måde, dominere imens hun er ligeglad og være lydør overfor det ikke-menneskelige eller det indeni os som er skingert. Er der én ting som heksen ikke er så er det tavs. Koret i ritualet var flerstemmigt. Der var mange hekse i mange aldre og mange farver. Mange modsætninger og muligheder. Kunstnerisk bestod arbejdet primært i at få alle stemmerne frem så de levede side om side men ikke overdøvede eller underminerede hinanden. Når vi ramte denne balance mellem forskellige stemmer fremstod værket som en helhed der løftede sig selv. Vi skabte et polifonisk værk som var både smukt, komisk, råbende og skrøbeligt på samme tid. Det føltes som jeg oplever virkeligheden.

Heksen er den oplagte normbryder. Hun kan være god, ond, nyttig, nyttesløs, fredelig, farlig, giftig og helbredende på samme tid. Heksefiguren rummer kontraster og idet består hendes potentialer. Et komplekst mangefacetteret væsen som ikke passer ind i et samfund der inddeler alt i modsætninger. Netop derfor er der behov for heksen i vores tid. Mennesket består af usædvanligt mange dele og mange modsatrettede følelser. Af og til tror jeg fejlagtigt at jeg skal frasortere bestemte dele for at blive et mere helt menneske, men i virkeligheden består helheden i det uforenelige og dermed i at rumme alle delene lige meget samtidig og kunne navigere i dette virvar. Naturen er også både ulækker og fuld af mudder og uvejre, storhed og skønhed. At forsøge at finde rodfæste i det kontrastfulde er meningsfuldt for mig, det tilbyder muligheder for at rumme paradokser bedre, forstå komplekse enheder og jeg bliver bedre til at kaste et nuanceret blik på verden.

Foto: Kajsa Gullberg

AGNES HENNINGSEN

Agnes Henningsen ville have været pavestolt, hvis hun havde oplevet, hvilken interesse der nu er for hende, hendes tid og hendes værker. Men hun ville nok være overrasket over, hvor lidt diskussionerne om kønnenes relationer, den erotiske frihed og det danske frisind egentlig har ændret sig.

Lundsgaard Gods, lige udenfor Kerteminde, inviterede i november -18 - på Agnes Henningsens 150 års dag - til en 3-dages fuldspækket Agnes Henningsen Festival, hvor notabiliteter samledes i hobetal for at sætte lys på, hvem denne danske forfatter og dramatiker egentlig var og hvad hun har at fortælle os idag.

Selve Lundgaard Gods ligger aldeles bedårrende placeret lige udenfor Kerteminde, ned til vandet og er med hjælp fra Realdania og andre fondsmidler blevet solidt og meget smukt restaureret, så der idag står det, der kaldes Annexet, som er en gammel lade, der er totalt ombygget til et glimrende scenarium. Udstillinger, cafe/restaurant, koncerter, forestillinger, foredrag - her er meget smukt, dejligt at være og her er højt til loftet på alle måder.

Vini og Rudolph Iuel, der ejer Lundsgaard, har taget det alvorligt at Agnes Henningsen vokse op netop her lige udenfor Kerteminde og har etableret denne festival, som vi er mange der håber bliver en tilbagevendende begivenhed. Der er stof nok at tage af, men denne første festival var så stor en succes, at det kan være vanskeligt at tro på, at succesen kan gentages, men forhåbentlig har de ikke mistet troen på, at de kan gøre noget lige så vellykket igen?

Opbuddet af notabiliteter rummede bl. a. Suzanne Brøgger i samtale med Hans Hertel, Pia Juul, der talte om den udgivelse om/af Agnes Henningsen, der udkom i forbindelse med festivalen, Geeti Amiri, Mette Fugl, der fortalte os, hvad vi skal med Agnes idag, musik i lange baner med bl. a. Vine Iuel selv, der sang PH-viser (PH var søn af Agnes Henningsen), Kira Skov, Marie Bergman

og Melissa Inya. Og så var det lykkedes Gyldendal at udgive de to første bind af Henningsens erindringer netop til dette jubilæum.

Med dette opbud af notabiliteter, der alle har et eget forhold til festivalens hovedperson, kan det slet ikke undgås at blive en inspirerende oplevelse. Jeg er igang med at skrive et manuskript om Agnes Henningsen og jeg ville på ingen måde have været denne oplevelse foruden, så jeg vil selvfølgelig takke legatudvalget for at gøre det muligt for mig at deltage og samtidig opfordre alle til at køre forbi Lundsgaard Gods og kigge ind, hvis I på nogen måde kommer i nærheden. Der foregår garanteret et eller andet spændende, eller måske er der bare åbent i cafeen, men de har god kaffe og så har de faktisk dejlige faciliteter, som vi som sceneinstruktører vil kunne have stor glæde af. For dér, i

Kerteminde, stimlede folk sammen - der var stuvende fuldt hele weekenden og der var skøn forplejning, herlig stemning og meget kan lade sig gøre her. Agnes Henningsen ville have været parvestolt, hvis hun havde oplevet, hvilken interesse der nu er for hende, hendes tid og hendes værker. Men hun ville nok være overrasket over, hvor lidt diskussionerne om kønnes relationer, den erotiske frihed og det danske frisind egentlig har ændret sig. Hun var en kvinde, der valgte at skrive sin erindringer i dur, men prisen var fattigdom, ensomhed og dårligt rygte.

I alle gode film er der en stærk karakter eller et stærkt plot som driver noget fremad. Jeg vil gerne være vidne til forandring på scenen. Min tilgang til plot er klassisk og min tilgang til performance er til gengæld ikke så nordisk."

ANNA ANDREA MALZER kommer direkte fra "en vild gennemspilning" som hun selv siger, på sin afsluttende forestilling på Teater MOMENTUM. Location for dette interview er Cafébiografen i Odense - godt pakket med mennesker og tilsvarende lydniveau. Her beretter Anna klart og distinkt sit udgangspunkt for året på Teater Momentum, om forløbet der snart er slut og retrospektivt om, hvordan det hele startede.

Afscættet for året på Momentum er en trilogi præsenteret som: NEO-EUROPA i Momentums Vol.12-format og Annas genrevalg benævnt: doku-fiktion. Hver forestilling tager udgangspunkt i en virkelig begivenhed som er sket inden for de sidste tre år. Forestillingerne er gennemresearchede on location og som Anna siger: "Så aner vi ikke hvad for en historie vi kommer hjem med. Vi tager afsted med

et spørgsmål og så ser vi hvad de mennesker vi møder svarer".

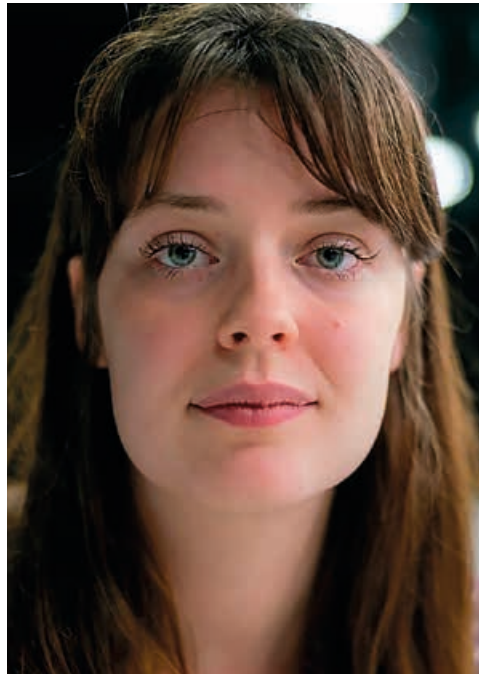
De tre begivenheder er valgt på en workshop hvor alt fra barpersonale til teaterchef deltog og havde lige meget stemmeret. "Det førte til at vi valgte de tre titler flest mulige havde lyst til at se på scenen og det har heldigvis spejlet sig i vores billetsalg på Momentum, hvor vores juleforestilling porno nåede op over 96% belægning. Vi havde som intention at få mennesker der ikke plejer at gå i teatret til at komme og det skete heldigvis også".

Men Anna tænker ikke scenisk dokumentar som direkte gengivelser af interviews eller faktuelle indslag. Nej, det er "plottrevet, karakterbåret dramatik" hvor aïmet er den gode historie, som Anna mener kan være svær at finde på ved skrivebordet. "Der er så mange nuancer og kontrapunktiske detaljer

i levet liv, som kan være svært at skabe kunstigt”.

Den første forestilling: SELVTÆGT, tog udgangspunkt i den uopklarede asylbrand i en flygtningelejr i en svensk provinsby. “Vi tog afsted med spørgsmålet: Hvem påsatte branden? “Under researchen ville størsteparten af beboerne i byen ikke tale med det kunstneriske hold, men der var 4 stærke karakterer der ville. En nynazist, en arbejdsløs kunstner, en ung muslimsk pige med tørklæde og en ekstremt stresset venstreorienteret kommunal politiker. De levede med hver deres sandhed om hvorfor branden blev påsat. “Vi følte os som politiagether, da vi var afsted og derfor blev den genre vi stødte det dokumentariske materiale op imod helt naturligt til krimi”. Det resulterede i en krimikomedie og det var tydeligt at publikum tændte på at se politiske spørgsmål dissekeret ved hjælp af humor. “Vi

havde blandt andet hele DF-ungdom inde og se forestillingen med efterfølgende frugtbar debat, fordi der var svensk valg imens forestillingen kørte og det selvfølgelig optog dem at Sverige Demokraterne vandt frem. Vi havde også en del helt unge muslimske piger i publikumssæderne, fordi en af vores karakterer var en muslimsk pige med tørklæde. Vi inviterede Iman Meskini (Sana fra Skam) til debat på Momentum for at diskutere fremstillingen af piger med tørklæde i fiktionen og den dag var der proppet med fangirls.”

Den næste: PORNO - interesserede sig for forbuddet mod Internetporno I Storbritanien og vistes op til og efter jul. Skrivekollektivet flyttede ind i en pornobiograf: “det var akavet, lammende og liderligt, en orgasmisk dramaturgi” fortæller Anna. Der blev skrevet mange korte afsluttede scener som havde deres eget udtryk “og det kom nok ud af at vi havde

Foto: Per Morten Abrahamsen

set så mange pornofilm". Derfor blev genren revy, selvom indholdet var fremstillet ved et dokumentarisk forsøg. "Vi gik lidt i panik på Momentum fordi der var en del julefrokost kunder, blandt andet banker, som pludselig ikke turde købe firmajulefrokoster. Til gengæld ville havemøbelfirmaer, mekanikere og andre som ikke plejer at gide holde deres julefrokost på et teater, gerne købe en tur på Momentum fordi forestillingen hed PORNO. Vi fik blandede anmeldelser, fx. gav Rie Hammer kun forestillingen 2 stjerner med overskriften "plat og ureflekteret". Men der var 96% udsolgt og mekanikerfirmaerne sad og reflekterede over deres forhold til porno i baren til kl. 2 om natten. Efterfølgende har jeg tænkt tanken, at jeg nok aldrig kan gøre både Rie Hammer og et mekaniker firma glade på samme tid og at det er okay!"

Udgangspunktet for sidste forestilling er, at en ung pige live-streamer sit selvmord som den første i verdenen, efter at have været udsat for et seksuelt overgreb af sin kæreste. Monologen 16:29 handler om dødsdriften hos ungdomsgenerationen i den fattigste del af Frankrig. En generation fanget i friluftsfængsler, hvor de fleste overlever ved at høre romantisk popmusik og drømme om et traditionelt familieliv. Men oprøret ulmer hos en generation, der har fået nok og ønsker forandring.

På produktionerne har Anna arbejdet sammen med det danske Skrivekollektivet, det internationale Hip Hop kollektiv Capital Fluxus og det internationale grafittikollektiv TPN. Anna ser scenekunst lidt som en blanding af hiphop og film. "Altså i al live hiphop sker der en energiudladning og en publikumskontakt på scenen som jeg prøver at få til i

mine forestillinger. I alle gode film er der en stærk karakter eller et stærkt plot som driver noget fremad. Jeg vil gerne være vidne til forandring på scenen. Min tilgang til plot er klassisk og min tilgang til performance er til gengæld ikke så nordisk.”

Anna gik da hun var 18 år igang med en fotouddannelse. ”De fleste af mine barndomsvenner var igang med at blive håndværkere eller sosu-assistenten. Jeg ville ville også gerne arbejde med et håndværk; men jeg ville samtidig gerne fortælle historier. Jeg interesserede mig helt vildt for mennesker og troede jeg skulle være fotojournalist. Jeg elskede at ankomme til et fremmed sted og lære mennesker der ikke var som mig selv at kende, imens jeg tog billeder af dem”. Men Anna interesserede sig ikke nok for det tekniske ved fotografi, og holdt op på skolen før tid. - Men så mødte hun Ditte Maria Bjerg på GLOBAL-STORIES ved et

tilfælde og begyndte at lave foto og grafik for kompagniet. Det blev helt afgørende for at Anna fik øjnene op for teatermediet og for at Anna fik et dækkende vokabularium hun kunne søge op på teaterskolen med. ”Havde jeg ikke mødt Ditte, havde jeg 100% ikke lavet scenekunst i dag og selvom vores forestillinger ligger langt fra hinanden æstetisk, har de det tilfælles at de tager udgangspunkt i grundig research.” Da Anna begyndte at jeg lave teater blev hun som hun selv siger ”super nørdet og gad godt lære håndværket.” Der vidste hun at hun var havnet på rette hylde.

I fremtiden drømmer Anna om at blive teaterchef. ”Det har været fantastisk at stå i spidsen for at publikumsudvikle og det at have set resultater allerede efter en sæson, giver mig blod på tanden. Jeg skabte en klar spejling imellem dem jeg vil have til at sætte sig i sæderne og de historier jeg bragte på

scenen. Det var så fedt at se vidt forskellige typer mennesker fra min generation, sidde der og være bevægede og grine i de samme sæder.” Og det projekt drømmer Anna om at videreføre i mere end en sæson og hun tror at det bliver nemmere at gøre i et hus, så publikum ved hvor de skal komme igen og ikke som freelancer.

Både bestyrelse og medlemmer ønsker at foreningen fylder mere i den offentlige debat og den offentlige bevidsthed. Der skal netværkes mere med politikere og interesseorganisationer, så vi bliver en naturlig samtalepartner i dialogen og debatten om scenekunst.

I slutningen af 2018 kontaktede vi jer og bad om jeres input til en medlemsundersøgelse. 65 af jer, næsten halvdelen, valgte af svare og det er vi meget taknemmelige for. I det store hele, er der er udbredt tilfredshed med foreningens arbejde – og det er jo godt. Samtidig er der kommet mange gode idéer og input, som vi nu vil begynde at se nærmere på.

Jeres svar giver os inspiration til at arbejde videre på mange områder. Bestyrelsens arbejde, og dermed alle tiltag i foreningen, foregår på frivillig basis, og derfor kan alle tiltag ikke sættes i søen lige nu. Men i løbet af 2019 planlægger vi at arbejde med følgende områder:

Kontakt mellem medlemmer

Som medlemmer kan vi kommunikere med hinanden gennem facebooksiden kollega, gennem medlemsbladet Det postomdelte, gennem det relativt nye tiltag kollega SOS

(som giver nyere instruktører mulighed for at komme i kontakt med en mere erfaren kollega, hvis man har brug for et råd), gennem fester, kollegakallas, studieture og andre sociale arrangementer som bestyrelsen arrangerer.

Vi har fået gode forslag til hvordan de nuværende former kan udvikles og fornyes og det glæder vi os til at tage fat på.

Der skal i den forbindelse lyde en hjertelig invitation til alle medlemmer: Hvis du har en idé til et arrangement som du har lyst til at være medarrangør på, hvis du har en artikel eller et debatindlæg til Det postomdelte eller på andre måder har lyst til at deltage aktivt i foreningens arbejde, så er du ALTID velkommen. Det behøver ikke være meget tidskrævende, eller strække sig over lang tid. Husk at foreningen ER medlemmerne!

To ting er allerede blevet sat i søen:

- Et nyhedsbrev vil fremover blive sendt til jer på mail når der er nyt at berette.
- Den næste generalforsamling ligger på en hverdag, da mange har givet udtryk for at de ikke ønsker at bruge søndagen på arbejdsrelaterede ting. Vi arbejder også på et spændende oplæg i forbindelse med generalforsamlingen – det vil I få mere information om senere.

Overenskomst

Mange har i medlemsundersøgelsen givet udtryk for at de savner en overenskomst med de store teatre. Arbejdet for en sådan overenskomst har stået på i over 40 år, og i det nyeste medlemsbrev kan man læse mere om det arbejde der er blevet gjort. Det nyeste er at vi sammen med Dansk Teater har aftalt, at det igen er tid til at forsøge at få en overenskomst

på plads. Christoffer Berdal har været til et indledende møde og der er aftalt møder hen over foråret. Vi holder jer opdateret!

Foreningens synlighed

Både bestyrelse og medlemmer ønsker at foreningen fylder mere i den offentlige debat og den offentlige bevidsthed. Der skal netværkes mere med politikere og interesseorganisationer, så vi bliver en naturlig samtalepartner i dialogen og debatten om scenekunst.

Det er ikke et arbejde der kan laves på frivillig basis. Derfor foreslår bestyrelsen at vi, lige som de øvrige scenekunstforbund, gør formandsposten til en deltidsstilling. Det er et punkt på generalforsamlingen, som vi håber at I vil støtte op omkring, så vi kan styrke foreningen.

Livingstones Kabinet: "Kejseren"
Instruktion: Nina Kareis
Foto: Bjarne Støehr

I dag er DOKKEN primært et enestående arkiv over dansk og nordisk gruppeteater fra 70'erne og start 80'erne. Der tilgår ikke nyt materiale. Men heldigvis har de fleste teatre i dag en rimelig bevidsthed om betydningen af at bevare kilder til sin egen historie.

Njalsgade mellem Artillerivej og Amagerfælledvej er i sig selv et stykke nyere Københavnerhistorie. Når man går fra metroen mod universitetet, ligner venstre side næsten sig selv: lidt grønt vildnis og noget byggeplads der aldrig rigtig bliver til noget. På højre side har man universitetets bygninger. Det KUA, der blev bygget op i 70'erne er forsvundet – tilbage er kun et svenskrødt minde og noget beton, der faktisk var så solidt, at man var nødt til at bruge det som fundament for de nye travertinbeklædte skaller, der huser det vi ikke længere må kalde KUA, men skal huske nu hedder Søndre Campus.

De ældste af de nye bygninger er placeret omkring en lille kanal ved Karen Blixens Vej, her finder man Institut for Kunst- og Kulturvidenskab og oppe på 5. sidder lektor Stig Jarl i et kontor proppet med bøger, vide-

oer, papirer og teaterartefakter fra de seneste mange år.

Vi har aftalt at tale om DOKKEN, Dokumentationscentralen for Nordisk Gruppeteater, som blev oprettet i midten af 70'erne af Kela Kvam, der som nyansat professor engagerede sine studerende ved at kaste dem ud i praktisk arbejde.

”Kela havde tillid til, at vi selv kunne løse opgaverne. Der var lige en årlig festival for nordisk gruppeteater, som hun havde startet i Odense, og så skulle der dokumenteres både arbejdsgrupper fra 30erne og samtidens gruppeteater. Det kostede jo penge, så vi fik en stak brevpapir med hendes underskrift, så vi kunne søge penge hos myndigheder og fonde. Sådan! Det var utrolig lærerigt”. Stig Jarl får helt blanke øjne.

DOKKEN blev hurtigt til en selvstændig enhed på Teatervidenskab – med egne lokaler og

drevet autonomt af to håndfulde studerende. Kela Kvam leverede legitimitet og somme tider en underskrift. De studerende indsamlede arkivalier, der kunne dokumentere gruppeteater: fotos, manuskripter, plakater og hvad man ellers kunne komme i nærheden af.

I dag bruger man jo ikke gruppeteater-begrebet, men taler vel om "mindre teaterproducenter". I 70erne var vi imidlertid overbeviste om, at gruppeteatret var fremtidens teater. Selv om der i 70erne var en vis akademiker-skepsis hos mange teaterfolk, var langt de fleste af teatergrupperne glade for opmærksomheden fra de studerende og delte gerne deres manuskripter, fotos og andet materiale med DOKKEN, hvor det blev registreret og arkiveret. For flere af de studerende gav det netværk, der førte til senere ansættelse på teatre.

De Glade Amatøres militante EF-blæksprutte, der kunne forvandles til en krigstank, vakte jubel ved gadeteater og demonstrationer i begyndelsen af 70'erne. Borgmester Stæhr-Johansen delte ikke begejstringen. Foto: Steffen Aarving.

Så skal vi i kælderens, hvor skatten befinder sig. Oprindeligt blev materialet opbevaret i hængemapper, men nu er der næsten hundrede arkivkasser. Bl.a. en mængde kassettebånd, som de studerende optog fra forestillinger.

Tilsyneladende er det ikke alt, der befinder sig i kælderen. På et tidspunkt fisker Stig Jarl en check frem fra reolerne på sit kontor: Kr. 20.000,- fra Statens Kunstfond til Teatergruppen Solvognen. Det er et dokument med historie: I 1974 havde Solvognens julemandshær søgt at vise, at den gode julemand uvægerligt ville komme i konflikt med en samfund, der er ond, og det havde Statens Kunstfonds litterære udvalg ønsket at præmiere i foråret 1975. Checken blev skrevet ud og skulle sendes via Kulturministeriet til Solvognen. Det nåede bare aldrig frem! Men historien ramte pressen, og de gode

græd, og de onde lo. Ikke mindst da der få dage senere ganske pludseligt blev rejst sag an mod Solvognen for at have forstyrret den offentlige julero og orden ved at dele julegaver ud i Magasin flere måneder forinden. For nu kunne Statens Kunstfond ikke bare lige skrive en ny check. Staten må nemlig ikke støtte ulovligheder. Resten af sagen kort: Solvognen blev frikendt ved byretten, så nu kunne Kunstfondens sekretær personligt overrække en ny check til repræsentanter for Solvognen, der i dagens anledning var mødt op i politiuniformer (og det er den check, som Stig Jarl har kopi af). Anklagemyndigheden ankede i øvrigt sagen, og julemændene blev i landsretten idømt bøder på .... i alt 20.000 kr. Og så taler vi ikke mere om det.

Samtidig med materialeindsamlingen lavede DOKKENS studerende gæstespil – især med svenske grupper: Bl.a. teatergruppen Narrens

Chilestykke, Nationalteatrens Rockormen, Bella Ciao-gruppen – alt sammen styret fra kontoret på Teatervidenskab.

Dengang var universitetet jo ikke så optaget af formidling, som man er i dag. I det hele taget var det etablerede universitet ikke spor begejstret for den røverøde professor og hendes aktivistiske studerende, som i 1975 lavede et pædagogisk formidlingsprojekt i Frederiksberg Rådhus. Kela Kvam kendte Berlingske Tidendes kritiker Svend Kragh-Jacobsen, der som konservativt byrådsmedlem fik overbevist borgmester Stæhr Johansen om, at kommunen skulle lægge Rådhuset til en teaterudstilling, som professorens studerende ville lave. At der både var plakater fra Bandens sex-stykke Bim Bam Busse med påklippet kondom og kostumer fra julemandshæren, kom lidt bag på borgmesteren, der havde svært ved at holde gode miner under

åbningstalen. Ikke mindst fordi opfindsomme rådhusbetjente havde placeret hans talerstol under en stor militant EF-blæksprutte, der havde været med i en gadeteaterforestilling. Det sikrede vrede læserbrev i Frederiksberg Bladet.

DOKKEN stod og faldt med at der var aktive studerende; men gradvist blev tiden en anden: i midten af 80'erne var DOKKEN i praksis drevet af langtidsledige, som typisk kom fra teaterbranchen. Det betød et andet engagement og andre prioriteringer, hvilket ikke mindst danse- og dukketeatret havde fornøjelse af.

I dag er DOKKEN primært et enestående arkiv over dansk og nordisk gruppeteater fra 70'erne og start 80'erne. Der tilgår ikke nyt materiale. Men heldigvis har de fleste teatre i dag en rimelig bevidsthed om betydningen af at bevare kilder til sin egen historie.

Men lidt vemod konstaterer Stig Jarl, at DOKKEN jo ikke bliver brugt vildt meget. Der er ikke så mange studerende, der er interesseret i den periode. Til gengæld er det sjovt, at der hvert år er en eller to gymnasieelever, der kommer forbi for at finde materiale til deres årsopgave.

På et tidspunkt skal DOKKEN overdrages til Det Kongelige Bibliotek, som måske også kan finde på at bruge materialet til udstillinger. Både Bim-Bam Busse-plakaten og kondomet findes endnu; men EF-blæksprutten må vi nøjes med et foto af.

Tältprojektet var et samarbejdsprojekt mellem de svenske teatergrupper Narren, Nationalteatern, Nynningen, Oktober og Tidningsteatern samt flere skuespillere uden gruppetilknytning (bl.a. Sven Wollter) om musikteaterforestillingen Vi äro tusenden, der skildrede den svenske arbejderklassens historie med angreb på både borgerlig og socialdemokratisk politik. Sommeren 1977 turnerede projektet med Nordeuropas næststørste cirkustelt til 30 byer i Sverige og med tre (udsolgte) opførelser i Hvidovre. Karavanen bestod af 25 husvogne og 4 lastbiler så lange, at de faktisk ikke måtte køre

i Danmark. Der var plads til 1500 tilskuere i teltet, og forestillingen blev set af mere end 100.000 tilskuere. Projektet, der var planlagt gennem flere år, var den største manifestation fra de svenske politiske teatergrupper, men kan også ses som et vendepunkt: i 1980'erne kneb det med den politiske overensstemmelse grupperne imellem og flere og flere grupper forlod den kollektive organisationsform.

Man kan læse mere i Johan Fornäs bog Tältprojektet. Musikteater som manifestation (1985)

Stig Jarl (f. 1952). I 70erne: studerende ved Teatervidenskab og aktiv omkring dokumentation af gruppeteater og gæstespil. I 80erne: teateradministrativt arbejde for bl.a. Det Danske Teater, Egnsteatret Dueslaget, Københavneren, Rialto Teatret, leder af Teaterforlaget Drama, arrangør af internationale teatergæstespil samt konsulent vedr. teaterlovgivning. 90erne og herefter: lektor ved Københavns Universitet i Teatervidenskab, som nu hedder Teater- og performance studier.

Har bl.a. skrevet om gade- og aktionsteater, musikteater, teater-systemer, kunstnerisk kvalitet, avantgarde teater og performance samt lavet flere undersøgelser af befolkningens teatervaner.

RUNDE DAGE

Carsten Brandt
75 år
19. april

FDS LEGATUDVALGET

har ansøgningsfrist

MANDAG 8. APRIL 2019 kl. 12.00

Og der kan forventes svar primo maj

Ansøgningsskema som skal anvendes, kan rekvireres hos steen@stagedirectors.dk eller hentes på www.stagedirectors.dk under medlemsservice pinden.

Legatudvalget har besluttet at afsætte 50.000 kroner til uddeling. Og når I ansøger, skal I huske at det til stadighed har været Legatudvalgets indstilling at så mange som muligt skulle have glæde af midlerne.

I din ansøgning skal du gøre rede for, hvordan det pågældende projekt du søger penge til kan videreudvikle dit talent og din profession.

Foreningen forventer en skriftlig afrapportering til eventuelt brug i Det Postomdelte Fagblad.

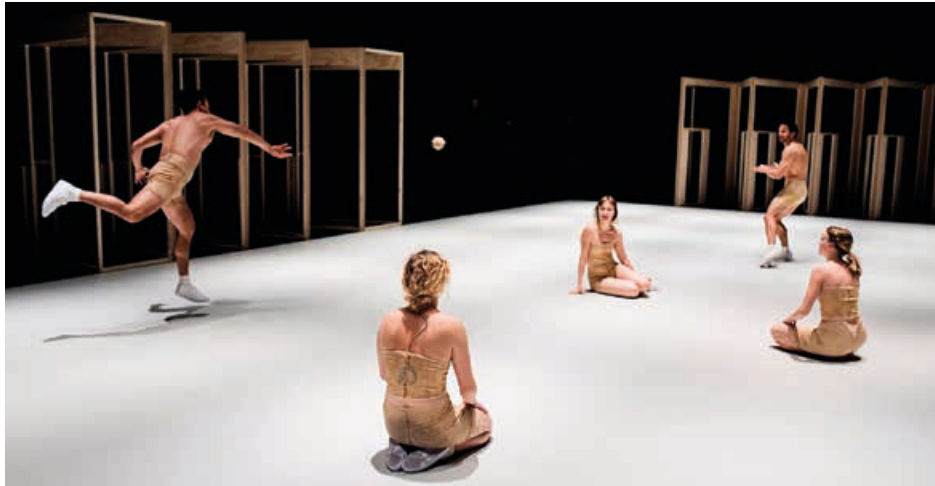
Der vil være valg til legatudvalget på generalforsamlingen 25. marts, så udvalgets sammensætning er p.t. ukendt.

SKÆRP DIN KUNSTNERISKE PROFIL SOM INSTRUKTØR

To år med faglig specialisering, kunstneriske eksperimenter og internationalt udsyn og netværk.

Frå august 2019 er det muligt at tage en kunstnerisk kandidatuddannelse i scenekunst på den Danske Scenekunstscole. Har du en grunduddannelse i sceneinstruktion,

kan du søge ind på kandidatuddannelsen og styrke dine teoretiske, metodiske og kunstneriske kompetencer gennem tværfagligt arbejde.

Uddannelsen giver dig mulighed for at arbejde praksisorienteret og videreudvikle din kernefaglighed, samtidig med at du specialiserer dig i et felt, du ønsker at opdyrke til det højeste niveau. Uddannelsen rummer desuden et internationalt semester, som giver mulighed for praktik eller udveksling. Målet er at uddanne originale scenekunstnere, der kan udvikle scenekunsten og finde nye udtryksformer nationalt såvel som internationalt.

Læs mere: ddsks.dk/da/kandidat-i-scenekunst

Ansøgningsfrist: 23. april 2019

VLAK-regeringen har nu fået sin sidste finanslov igennem i Folketinget. Dermed kan der gøres status over fire års borgerlig styring af kulturlivet. Kulturarven vinder. Kunstnerne taber.

Allerede i 2015 lagde den daværende V-regering hårdt ud med det såkaldte omprioriteringsbidrag, som gav 2 procents besparelse på mange kulturministerielle områder. Det ramte stort set alle områder, dog især kulturarven hårdest. Omprioriteringsbidraget har ført til besparelser på 10% på kulturarven fra 2016 til 2019, i faktiske tal en besparelse på 186 mio. kr. Til sammenligning blev besparelsen for skabende og udøvende kunst 3%, 67 mio. kr. fra 2016 til 2019.

Siden har stort set alle finanslovsændringer tilgodeset netop kulturarven.

2017

Ved vedtagelsen af finansloven for 2017 var det især kulturarvsprojekter, som nød støtte. Der blev givet bevillinger til fx Grathe Kapel, Fregatten Jylland, Regan Vest, Gl. Estrup – Herregårdsmusset. Samlet styrkede finans-

loven for 2017 kulturarven med 8,6 mio. kr. Finansloven for 2017 gav dog også en bevilling på 1,5 mio. kr. til Danmarks Underholdningsorkester og på 3 mio. kr. til Center for animation, visualisering mv.

2018

Også finansloven for 2018 spreder penge til kulturarvsprojekter som fx Mosede Fort, Doverodde Købmandsgård, Springeren Maritimt Oplevelsescenter, Kattegatcentret, Zeppelin- & Garnisons Museum Tønder og kulturkanonen. Samlet gives 10,7 mio. kr. til kulturarvsprojekter.

Udenfor kulturarven gives 4 mio. kr. til Team Danmark.

2019-2022

Finansloven for 2019 indeholder et omfattende katalog af budgetforøgelse for perioden 2019 til 2022.

I 2015 udgjorde kulturarven 29% af Kulturministeriets samlede udgifter ifølge ministeriets kontoplan. I 2022 vil dette være forøget til 32%. I 2015 udgjorde den skabende og udøvende kunst 38% af kulturministeriets samlede udgifter. I 2022 vil dette være reduceret til 36%.

Blandt de større merbevillinger i 2022 (i forhold til 2018) er museerne (106 mio. kr.), vikingeskibsmuseet (75 mio. kr.), teatre og orkestre (29 mio. kr.), biblioteker (18 mio. kr.) og uddannelse (12 mio. kr.). Hertil kommer en "Øvrig"-liste på i alt 24 initiativer (38 mio. kr.), hvoraf langt de fleste handler om kulturarven.

Samlet forøges finanslovens bevillinger til kulturarvsformål med 202 mio. kr. fra 2018 til 2022. Tilsvarende forøges udgifterne til skabende og udøvende kunst med 29 mio. kr. fra 2018 til 2022.

I 2015 udgjorde kulturarven 29% af Kulturministeriets samlede udgifter ifølge ministeriets kontoplan. I 2022 vil dette være forøget til 32%.

I 2015 udgjorde den skabende og udøvende kunst 38% af kulturministeriets samlede udgifter. I 2022 vil dette være reduceret til 36%.

Fra 2015 til 2022

Da V-regeringen i 2015 gennemførte omprioriteringsbidraget måtte kulturarven holde hårdt for. Siden har stort set samtlige politiske merbevillinger handlet om kulturarven.

Det påfaldende er, at langt de fleste initiativer handler om institutioner, som på en eller anden måde peger bagud i tid. Dette gælder ikke blot de bevillinger, som går til egentlige kulturarvsinstitutioner, men også til initiativer som Kend dit land og Danske taler.

Finansloven for 2019 rummer to væsentlige initiativer, som vedrører udøvende kunst, landsdelsscener og landsdelsorkestre – store og væsentlige kulturinstitutioner. Derimod vælger man politisk at forbigå den skabende kunst og det frie kulturliv, som støttes gennem Statens Kunstfond. Dette kommer efter, at man i finansloven for 2018 foretog en ren straffeaktion mod Statens Kunstfond ved at overføre midler herfra til de kommende regionale kulturfonde.

Da den daværende VK-regering tiltrådte i 2001 var sloganet "mindre til fedtlaget, mere til kunstnerne". Dette slogan synes helt glemt nu, hvor der gives færre og færre penge til de skabende og de udøvende kunstnere.

Vi mødtes med forskellige forventninger og forestillinger om ugens indhold. Vi mødtes fordi vi gerne ville udfordres eller hjælpes, støttes eller forstyrres. Vi mødtes, fordi vi gerne ville mødet.

Jeg var så heldig at få lov til at være en del af den første Travers Camp – Face your past, hvor omkring 70 kunstnere fra alle verdenshjørner og med vidt forskellige baggrunde, havde dedikeret en uge, til at fordybe sig i dette tværkunstneriske projekt.

Ved ansøgningsproceduren skulle vi kort beskrive en fejlslagen idé eller et fejlslagent projekt. Det var helt op til os selv at definere hvori fejlen bestod – blev det ikke som vi havde håbet? Kom det aldrig fra havn? Blev det ikke forstået? Vi skulle motivere, hvordan vi gerne ville arbejde videre med dette projekt indenfor Travers' tværkunstneriske ramme, i Glyptotekets historiske rum. Det var sådan ca. det jeg vidste om projektet da jeg gik ind til det.

Det viste sig at blive en fascinerende og meget indholdsrig åben uge. Vi mødtes -

mange forskellige mennesker, fra den unge film dokumentarist fra New York over den polske slagtpøjsspiller, til den herboende modne Australiske grafiker. Vi mødtes med forskellige forventninger og forestillinger om ugens indhold. Vi mødtes fordi vi gerne ville udfordres eller hjælpes, støttes eller forstyrres. Vi mødtes, fordi vi gerne ville mødet. Det gav en fælles søgen, en fælles usikkerhed som gav et sammenhold og et arbejdsmiljø der følte meget trygt og generøst. Ugen var velkomponeret med inspirerende oplæg fra bl.a. vidende historikere og spændende kunstnere. Starten af ugen var særligt krydret med mange små samtaleopgaver, som gjorde at vi fik brudt isen og snakket med en masse forskellige mennesker. På rekordtid fik vi speed-pitched det ene fantastiske projekt efter det andet, fik indblik i forskellige sind, kunstneriske praksisser og metoder. Alle stillede sig gavmildt til rådighed for hinanden. Tid til refleksion og tid

til den uformelle samtale var også en stor del af ugen og blev tillagt mindst lige så vægtig betydning som de kunstneriske samarbejder der foregik rundt om i Glyptotekets sale.

Nogle arbejdede målrettet videre med deres oprindelige idé, mens andre stillede sig til rådighed, for det nye der opstod i brydningen med nye samarbejdspartnere. Fra Travers

side, under Louise Becks ledelse (en af initiativtagerne), blev det vedvarende understreget at vi var en del af en fortløbende proces. Vi var Travers, det vi bidrog med, var det der skulle være.

Jeg er meget taknemmelig for, at have været en del af denne uge, hvor så mange ideer blev udvekslet og udviklet. Der er ikke opstået et konkret varigt samarbejde med nye mennesker, men jeg har fået et væsentligt større netværk forgrenet ud i nogle afkroge jeg ellers ikke ville komme. Det løftede mentalt gevaldigt på låget at få så intenst et inspirationsboost. Så mange forskellige tanker og stemmer samlet ét sted. Det var overvældende, varmt og forrygende.

JON FOSSE OPERA "DESSE AUGA"

EN LEGATMODTAGERS BERETNING

Jon Fosse har iøvrigt valgt at trække stikket på at skrive mere dramatik og fokusere på romaner. Jeg vil varmt anbefale enhver at læse hans trilogi "Andvake . Olavs draumar . Kveldsvævd", som blev tildelt Nordisk Råds Litteratur Pris 2015. Han har nu konverteret til katolicisme og ser sig selv som mystiker. En ordets Arvo Pärt, efter min mening.

I 2018 var jeg så heldig at modtage FDS's legat som blev brugt om efteråret til at rejse til Bergen og udvikle libretto til en ny opera med tekst af Jon Fosse og musik af Knut Vaage. Titlen er "Desse auga" (Disse øjne), efter Jon Fosses teaterstykke af samme navn.

De som er bekendt med Fosses tekster vil vide at han er en minimalistisk ener blandt dramatikere. Og at hans beherskelse af de dermed opståede rytmer i spillet af teksten er musik i sig selv.

Hvorfor opera?

Min betagelse af Jon Fosses dramatik går tilbage til 90'erne og hans tidlige stykker. "Nåkon kjem til å komme", "Jenta i sofaen", "Mor og barn", "Natta syng sine songar" og "Draum om hausten". Det som betog og stadig fascinerer mig er hans fortryllende måde at veksle med Tiden.

Han væver nutid, fortid og fremtid på umærkelig vis – og for mig er dette et af teatrets ædelstegn. At ophæve tid – at gå ind i en mytologisk tidsopfattelse som snarere er cirkulær end lineær.

Gennem mit arbejde som oversætter af nordisk dramatik til engelsk, kom jeg siden i nærkontakt med "Dream of Autumn", som blev opført ved Gate Theatre i Dublin, Irland (de kan ikke finde ud af Fosses mystiske minimalisme i England) og en god relation blev oprettet til Jon Fosse.

I 2000 var den norske komponist Knut Vaage fræk nok til at foreslå at han ville lave en opera af Fosses mest kendte dramatiske værk, "Nåkon kjem til å komme". Samarbejdet mellem Fosse og Vaage endte med et værk som er blevet spillet ved operahuse i Tyskland, Ungarn og Norge. Samt en dramatikere der

var så begejstret for oplevelsen at der siden er blevet skabt to yderligere operaværker med en tysk komponist - et af Fosses roman "Melankoli" og et af skuespillet "Morgen og aften", henholdsvis opført ved Paris Operaen og Covent Garden, Royal Opera House – med bl.a. skuespilleren Klaus Maria Brandauer på scenen.

Knut Vaage og jeg havde et ønske om at udvikle vores kunstneriske samarbejde som vi har fra flere produktioner ved Den Nationale Scene i Bergen. I Fosses mytiske stykke "Desse auga", både komisk og højstemt, ser vi et landskab med mange muligheder for at skabe et mangefacetet scenisk/musisk udtryk. Jon Fosse gav os carte blanche til at skrive librettoen som han ikke ønskede at blande sig i.

Jon Fosse har iøvrigt valgt at trække stikket på at skrive mere dramatik og fokusere på romaner. Jeg vil varmt anbefale enhver at læse hans trilogi "Andvake . Olavs draumar . Kveldsvævd", som blev tildelt Nordisk Råds Litteratur Pris 2015. Han har nu konverteret til katolicisme og ser sig selv som mystiker. En ordets Arvo Pärt, efter min mening.

I efteråret 2018 fik vi skrevet libretto og skabt et visuelt koncept med scenografen Åse Hegrenes. Vi fik også lavet en aftale med Hordaland Teater i Bergen samt Dramatikkens Hus, Oslo om at skabe en foreløbig workshop af udvalgte scener til juni 2019, ved Hordaland Teater i Bergen.

Ved denne første prøvestation i juni, regner vi med at få gode kortlægnings muligheder af stoffet samt at interessere mulige nordiske opera producenter i det kommende værk.

Foreløbig om opera værket "Desse auga"

Opera / musisk sceneværk i en akt
Skuespillet "Desse auga" af Jon Fosse er omarbejdet til libretto av Knut Vaage og Kim Dambæk

FØRSTE STEMME (Skuespiller)

ANDEN STEMME (Skuespiller)

SKYGGEN ("Ur"-sanger, mand eller kvinde)

UNG KVINDE (Ung sopran)

GAMMEL KVINDE (Ældre sopran)

UNG MAND (Ung baryton)

GAMMEL MAND (Ældre baryton)

Kammerorkester med 5-8 musikere

Scenografi med indbyggede, speciallavede instrumenter

Elektronik

varighed ca. en time.

Komponist: Knut Vaage

Regissør: Kim Dambæk

Scenograf: Åse Hegrenes

Om teksten

"Desse auga" er en poetisk tekst om liv, aldring og død. Det er en af Fosses mest ekstreme tekster, næsten fri for ydre handling, men med en intensitet, og med Fosses rytmiske gentagelser, som inviterer til musikteater baseret på tilstand, fremfor mere traditionel drama. Teksten beskriver de cykliske processer som mennesket er underlagt. Det virker som om "Stemmerne" kommer fra selve naturen. Fjeldet, havet og landskabet fører generationerne videre og de som tidligere var levende, påvirker (gennem naturen), de som lever her nu. Mennesket kommer og går, men landskabet forbliver og optager vores udlevede liv. Skuespillet "Desse auga" havde premiere på Rogaland Teater i 2008.

Synopsis

Stykket starter med at "Første stemme" og "Anden stemme" (naturånder) reflekterer

over at de er her og altid skal være her. De er havet, fjeldet, verden og himmelen. "Skyggen" (døden) viser sig. Den betror at den også altid skal være her og desuden at "Stemmerne" altid må være her.

En "Ung kvinde" træder frem, gravid og filosferende over at hun er her nu, men hvor var hun før hun blev født? Kvinden venter på "Ung mand". Han kommer, og "Stemmerne" ser at begge de unge er smukke. Manden og kvinden vil være sammen og de vil bo her, men kvinden er urolig. Hun kan mærke at nogen ser på dem, at nogen er der. "Skyggen" siger at det unge par altid skal være her. De unge forsikrer hinanden om at de skal klare sig, skaffe hjem og mad, og få børn. Men "Skyggen" vil have at hun skal komme med sig, og omtaler sig selv som himmelen og havet. Kvinden er bange, men manden (som ikke mærker "Skyggen") siger at alt skal nok

blive godt, de skal altid være sammen. Hun bliver rolig.

Tiden går, "Ung mand" og "Ung kvinde" mindes de år som er gået og at børnene er blevet voksne. "Ung mand" møder sig selv som gammel. "Gammel mand" siger at kvinden ikke må gå, at de altid har været sammen, og været glade for hinanden. Men kvinden er borte (hun er død). Han vil ikke være tilbage alene. Så siger "Gammel kvinde" (selv om hun er død) til ham at de altid skal være sammen. "Gammel mand" vil ikke være her længere. Han fortæller at han er øjnene der ser, men han vil ikke se mere. Han vil derhen hvor kvinden og alle forfædrene er.

"Skyggen" og kvinderne forsvinder, og "Gammel mand" godtager at være der hvor han er. "Stemmerne" afslutter stykket med,

deres hårdt tilkæmpede tanker, om at mennesket kommer og går, men at "Stemmerne" altid vil være der. De er verden og havet.

Knut Vaage - tanker til musikkdramat

"Udtrykket bliver baseret på en blanding af tale og sang.

"Stemmerne" bliver spillet af skuespillere. Til rollen som "Skyggen" efterspørger jeg en "ur-sanger", dvs. at karakteren synger med en anden teknik end i klassisk opera, mere i retning af strubesang (overtonesang). "Skyggen" synger i duet med de andre karakterer, for det meste, han/hun indeholder en urkraft som påvirker alle, men som alligevel er skjult for os. "Ung" og "Gammel" mand og kvinde bliver spillet af yngre og ældre klassisk træuede operasangere. Det er godt hvis alders-

forskellen er stor, således at de "Gamle" kan være ca. 70 år eller ældre, og de "Unge" er i 20-erne, såfremt casting gør dette muligt.

Sangerne vil i ledige takter kunne blive brugt til å forstærke kammerorkesteret ved at synge med i det instrumentale, uden brug af tekst.

Jeg ønsker at skabe et meditativt og poetisk musikalsk udtryk, men som også understreger kraften i teksten, som tager hånd om mysteriet omkring de store overgange mellem liv og død, og menneske og natur."

Indtil videre er vi blevet støttet af TONO, den norske komponist forening; Nordisk Kulturfond#Opstart samt FDS's legat. Og hjertelig tak for det.

Hvordan researcher man på noget i sin egen baghave? Under alle omstændigheder er det tydeligt, at det kræver mindst lige så meget nysgerrighed, som hvis man var rejst om på den anden side af jorden.

Vi står ved Vesterhavet og stirrer ind i de mørkegrønne bølger. Saltet lægger sig i vores ansigter. Sandet kravler ind i vores tøj. Jeg forestiller mig, hvordan det er at kæntre, der ude i brændingen. Og ikke kunne svømme. At ligge i de bølger. At mærke kulden trænge ind i kroppen og tøjet blive tungt. At rives frem og tilbage, slås af bølgerne, slibes af sandet. Knække nakken mod bunden. Vi stirrer på havet. Hvad kan det fortælle os om en ulykke, der skete her for over hundrede år siden?

Vinden er hård. Jeg trækker min hætte op over hovedet, men vinden finder vej ind alligevel. En evig modstand. Som hvis nogen hele tiden skubber til en. Rusker en, sætter en under konstant pres. Jeg længes efter ro. Først da vi sidder i bilen, holder min krop op med at arbejde så hårdt på, at holde sig oprejst.

Øyvind og jeg er taget fra København i morges og står nu her i Harboøre. Det er juni måned. Vi har indlogeret os på "Harboøre Badehotel" lige overfor stationen. Vi skal være her i 3 døgn, som research til Det Olske Orkestets kommende forestilling SALT. Vi skal dykke ned i det lokale arkiv, vil skal til teltmøde hos Indre Mission, vi skal snakke med byens præst og så skal vi frem for alt stirre ind i dette hav, som i 1893 tog livet af 26 fiskere fra området under en voldsom storm. Det er denne ulykke samt ikke mindst den voldsomme religiøse og ideologiske ballade der opstod i kølvandet af ulykken mellem på den ene side Indre Mission herfra og på den anden side den Københavnske presse, som er hovedinspiration til vores forestilling. I netop denne historie kæmper begge parter om "at redde andre" og det fænomen har gjort os nysgerrige. SALT er en historie om 1800 tallets Danmark med fokus på hvordan

opbygningen af dansk nationalfølelse finder sted. Med afsæt i drukneulykken, har vi nogle interessante kontraster, der kæmper om retten til at definere danskheden og derud over i øvrigt repræsenterer det, det hele måske dybest set handler om, nemlig forskellen på rig og fattig.

Sidst jeg var på research til vores første forestilling i trilogien SUKKER, rejste jeg ud i verden. Helt til de vestindiske øer i Caribien. Nu føles det, som om jeg rejser indad. Ind i mit eget land, til en lille by langt fra alle hovedveje og centrale byer, langt fra landskaber som jeg kender og opfatter som danske.

Vi er forbi Herning og Holstebro, kørt videre mod nordvest, kommet over Hygum bakker. Her ligger et landskab jeg ikke er bekendt med: lavland, åer, forblæst og træ-løst, Limfjorden på den ene side og Vesterhavet

på den anden; begge jævnlige kæmpende om at tage landet. Og her ligger Harbøre midt i det hele.

Vestindien er meget længere væk; det tog mig 2 dage at nå derover. Denne gang er jeg kun rejst i 4½ time. Alligevel føler jeg mig fremmed.

Vi begynder at gå. Rundt i byen. Kigger stjalent ind af vinduerne, ned af vejene. Leder efter tegn, der fortælle os noget om hvor vi er. Parcelhuse. Flader af asfalt. En Aldi, en Brugs. Og bedst som jeg tror jeg har et billede, støder vi på en avanceret skaterbane og jeg må give fordømmene løbepas og starte forfra.

Om aftenen tager vi til teltmøde. Vi er så heldige, at der netop i denne uge er Indre Mission telt festival, så hver aften er der møde med prædiken, fortællinger og kaffe i et stort telt i klitterne, lige bag havet. "Alle er velkom-

ne" står der i alt materiale vi støder på – men alligevel ... Det føles svært at træde ind i teltet. Vi er jo ikke en af dem. Vi er på research, en slags voyeur... Er det egentlig i orden at sætte sig ind og studere noget, der for andre mennesker ikke er et studie, men et livsgrundlag? Vi bliver enige med hinanden om, at vi gør det med den fornødne respekt og for at få en dybere forståelse af tro og kultur, som kun kan gavne forestillingen.

Igen bliver jeg overrasket. Ved indgangen står en mand og giver hånd til alle. Og det gør jo, at jeg faktisk føler mig velkommen. Det må i øvrigt være lysende klart, at vi er udefrakommende.

Der kommer mange mennesker, mange ældre men også unge familier med børn. Vi synger med på salmerne, vi lytter, vi hører prædikener med humor og passion. Vi hører

bekendelser, folk der deler deres inderste følelser med hele teltet. Og selv om denne tro ikke er vores, er det ikke vanskeligt at se og forstå, at den er meget betydningsfuld for de mennesker der er i her. I pausen er der gang i kaffen og kagerne og bogudsalget, snakken går engageret, ind i mellem bliver der skraldgrinet fra en gruppe, der står et sted i teltet. Der er ikke tale om indadvendte sortklædte mennesker her. Fortumlede og ikke uden at føle os berørte tager vi hjem til hotellet. Øyvind skal tidligt i seng. Han har en aftale med havet kl. 4 ved solopgang.

Hvordan researcher man på noget i sin egen baghave? Under alle omstændigheder er det tydeligt, at det kræver mindst lige så meget nysgerrighed, som hvis man var rejst om på den anden side af jorden.

For hvad ved jeg egentlig, når det kommer til stykket? Jeg kender alle fordommene, alle etiketterne vi har sat på hinanden for at lave hierarkier, som vi kan navigere ud fra – men det skønne er jo, at der skal ikke så meget fordybelse, studie og viden til, før de største klischeer blegner og noget langt mere komplekst træder i forgrunden. Det føles befriende.

Det er dag nr. 2. Øyvind har været ved havet for at fotografere i det første morgenlys, men har fået sand i sit kamera. Det lader sig ikke forføre uden kamp, det hav.

Næste stop er lokal arkivet. Christian og Christian tager gæstfrit i mod os og lukker os ind i et lokale bagerst i sportshallen, et tørt rum uden vinduer med en duft af mange års indsamlet historie. 4 timer går uden at blinke, vi står på hovedet i papirene, fotokopierer i et væk: billeder af de druknede fiskere, prædikene fra begravelsen, alle avisskriverierne efterfølgende, brevkorrespondance mellem præster og biskopper, politikeres forsøg på markeringer ... vi kunne blive ved, men må på et tidspunkt trække en streg og sætte os med Christian og Christian rundt om kaffe

og smørkage og fortælle lidt mere om hvad vi vil med materialet. Der bliver forsigtigt spurgt til, om det har noget at gøre med satire? Vi gør hvad vi kan for at berolige om, at disse skæbnehistorier ikke vil blive behandlet hverken fjollet eller overfladisk, og jeg tror de tror os. Men vi har bevæget os ind i hjertekammeret af Harboørefiskernes historie, så hvem ville ikke kræve en omsorgsfuld adfærd.

Senere er vi i missionshuset. Her møder vi en formand, der stolt viser os rundt i det nyindrettede hus og byder os på is. Vi er her for at høre flere fortællinger om ulykken og især den efterfølgende begravelse og kontroversielle prædiken. Et par folk mere støder til, bl.a. en ældre mand der har været redningsvagt og kirkegraver i Harboøre hele sit liv. De forsøger at svare på vores spørgsmål, men det er svært for os at følge med. Flere gange må vi bede om "oversættelse" for at prøve at gribe

detaljerne i historierne og ærgre os over vores ubehjælpelige sprogøre. Jeg kigger på deres ansigter. De siger også noget. Noget om stolthed. Noget om ro. Også noget om uro.

Efter mødet tager vi til havet. Igen. Ny farve, anden vind, andet lys, men stadig vildt og uregerligt. Vi står der og glør og glør, som om vi fører en samtale med havet.

Om aftenen spiser vi gammeldags oksesteg på hotellet og føler os som turister.

Den sidste dag i Harboøre besøger vi Carsten, præsten i Harboøre kirke. Vi går ind og ud af kirken og rundt på kirkegården mens han engageret og hjerteligt fortæller om Harboøre folk og skiftende præster og kirkens betydning og ikke mindst alle de mange historier der gemmer sig på kirkegården og som jo netop afspejler, at dette er en egn som har

mistet mange liv til havet. Mange gravstene har længere sætninger et blot et par ord, nogle gravstene har et navn, men intet lig mens der også er grave med lig uden navne. Det er særligt. Her får vi oplevelsen af en egn, som har døden inde på livet i rigtig mange afskygninger. Vi spørger og spørger og Carsten gør hvad han kan for at svare. På et tidspunkt kommer han ind på det med fordommene og mindreværdet.

Han beder os forestille os, hvordan det må være hele sit liv at opleve at få tæsk. I form af et hård liv på havet, men også i form af den stigmatisering der følger, med at blive skældt ud eller set ned på fordi man tilhører en særlig trosretning.

Han fortæller: "Harboøre folket er et temmelig nuanceret og vidende befolkning ... men det er også lidt lige som børn der hele livet

har fået tæsk, ligegyldigt hvad man sagde, så fik man tæsk ... De er blevet mødt med spørgsmålene om hvorfor de var medlem af Indre mission hele deres liv ... Vi har besøg af journalister og lærerstuderende hele tiden og vi kan nuancere og nuancere, men problemet er, at den historie der er sjov at fortælle, det er karikaturen... Jeg tror også de fleste har det sådan: nå ja, men så skriv den, men det betyder også, at man ind i mellem føler en vis træthed ...”.

Vi går videre rundt på kirkegården. Carsten fortæller videre og giver jævnlige udtryk for sit mishag i forhold til Københavneres overfladiske og selvcentrerede holdninger til provinsen. Men jeg er jo også københavner og det begynder at nage mig en anelse. Jeg opfatter altså ikke mig selv sådan. Til sidst gør jeg indsigelse. Siger at måske er der nok folk der opfører sig sådan, men at københavnerne

altså også er meget forskellige mennesker, som ikke alle kan høre ind under hans definition.

Det skønne er, at han stopper op og lytter. Til slut siger han, at han jo har haft mange dårlige oplevelser, men at han hører hvad jeg siger og vil tage det med sig.

Og således blev det møde ikke opgradering af fordomme, men en udveksling mellem to parter, som blev en lille smule klogere på, hvem hinanden er.

Vi tjekker ud fra hotellet. Siger farvel til havet, som igen har skiftet farve. Kører hjem over Fjaltring og når lige at se Bovbjerg fyr. Vi er klogere. Sansemættede. Med masser af lyd og billeder fra hav og mennesker. Vi har kun mødt gæstfrihed og venlighed.

Nogle måneder senere ser jeg et indslag i nyhederne om homovielser. Det består af et overdrevent trist og stillestående og tungt indslag fra Harbøre med et par mennesker, der udtaler sig kritisk overfor statsministerens udtalelser om homovielser og så består det af et overmåde seksuelt eksponerende klip fra Priden i København med røven lige op i kameraet.

Tja... Jeg er ikke imod homovielser, men jeg kunne godt se det indslag sat anderledes op, f.eks. Harbøre folkene udtale sig i en mere farverig opløftet ramme og Priden vist med f.eks. et kys i på en bænk.

Der er ikke noget så trygt som fordomme; jeg har heldigvis i dette tilfælde haft lejlighed til at komme bagom.

Foto: Øyvind Kirchoff

Kære medlemmer i Foreningen af Danske Sceneinstruktører

Der indkaldes hermed til

DEN ORDINÆRE GENERALFORSAMLING 2019

Mandag 25. marts kl. 19.00

Generalforsamlingen afholdes i Teater Republicques foyer, Reaktor
Østerfælled Torv 37, 2100 København Ø

Dagsorden:

1. Godkendelse af dagsorden
2. Gennemgang af det af bestyrelsen godkendte revisorpåtegnede regnskab
3. Bestyrelsens beretning
4. Forslag fra bestyrelsen
5. Indkomne forslag
6. Budget og forslag til kontingent for det kommende år
7. Forslag om anvendelse af midler fra kollektiv rettighedsforvaltning
8. Valg af bestyrelse
9. Valg til legatudvalget
10. Valg af kritisk revisor
11. Eventuelt

Bilag til generalforsamlingen udsendes medio marts til foreningens medlemmer.

Eventuelle forslag til Generalforsamlingen skal være sekretariatet i hænde senest 11. marts.

Tilmelding til Generalforsamling 2018 til sekretariatet senest 11. marts.

Bestyrelsen har besluttet at refundere transportudgifter for personer bosat uden for hovedstadsområdet.
Refusion vil svare til DSB standard.